ସର୍ବ କନିଷ୍ଠ ସହିଦ ବାଜି ରାଉତ : ରାଷ୍ଟ୍ରଭକ୍ତି ଆଦର୍ଶ ଏବଂ ଚିନ୍ତାଧାରର ଏକ ଅନୁଶୀଳନ

ମାନସ କୁମାର ରାଉତ
ଇତିହାସ ଏବଂ ପତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷକ
କଦଳା, ହରିଦାସପୁର, ଧର୍ମଶାଳା, ଯାଜପୁର

ସାରାଂଶ :

ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅନେକ ଲୋକ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ ଅଦ୍ୟବିଧି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ବଳିଦାନ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଆଲୋଚନା ହୋଇନାହିଁ । ବିଶେଷ କରି ଅନେକ ଲୋକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତର ହାତଧରି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବଳିଷ୍ଠ ତଥା କ୍ରିୟାଶୀଳା କରିବାରେ ଯେଉଁ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ତାହା ଅନାଲୋଚିତ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ଇତିହାସ କେବଳ ଉପରିସ୍ଥ ନେତୃତ୍ୱକୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏକ ବିସ୍ତୃତ ଅଧ୍ୟାୟ ଭାବେ ଗଢ଼ିତୋଳିଛି । ମାତ୍ର ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କ ବଳିଦାନ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ସେଭଳି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତମୂଳକ ଭାବେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାନର ସେନା ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ ଏହି ବାନର ସେନା ବିଷୟରେ ଇତିହାସ ସେଭଳି କିଛି ଆଲୋଚନା କରିପାରିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହି ବାନର ସେନା ଇଂରେଜ ମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରମୁଖ ନେତୃତକୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ତାହା ସେମାନଙ୍କର ରାଷ୍ଟ୍ରଭକ୍ତି ପାରାକାଷ୍ଠାର ନମୁନା ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ଚିରଦିନ ପାଇଁ । ଏବେ ଇତିହାସରେ ରହିଥିବା ଛୋଟବଡ଼ ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଭାବେ ମଧ ଯୋଗଦେଇଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ବାନର ସେନାରେ ପ୍ରମୁଖ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସେହିଭଳି ଓଡ଼ିଶାର ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲା ଭୁବନ ନୀଳକଣ୍ଠପୁରର ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ବାଜି ରାଉତଙ୍କୁ ନେଇ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ସେଭଳି କିଛି ଯୋଜନା ବା ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆଲୋଚିତ ହୋଇନଥିବା ମନେହୁଏ । ଏହି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ବାଜି ରାଉତ ଏବଂ ବାନର ସେନା ତଥା ବାଜିଆଙ୍କ ରାଷ୍ଟ୍ରଭକ୍ତିର ଆଦର୍ଶ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ପ୍ରଧାନ ଦିଆଯାଇଛି । ଏବଂ ଏହାକୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଜନାଦୃତ କରିବା ପାଇଁ ବଳିଷ୍ଠ କରିବାକୁ ଏହି ସନ୍ଦର୍ଭ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି ।

ମୂଳଶବ୍ଦ: ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ସହିଦ ବାଜି ରାଉତ, ବାନର ସେନା, ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ଦମନ :

ଭାରତର ଉପନିବେଶ ଇତିହାସର ପୁନଃଲେଖା :

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଭାରତର ସ୍ୱରାଜ ଆନ୍ଦୋଳନ କେବଳ ଔପନିବେଶିକ ଶକ୍ତିଠାରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ରାଜନୈତିକ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ ବରଂ ମାନବ ସମାଜକୁ ସାମାଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ ଭାବରେ ଉପନିବେଶିକ-ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ମଧ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ସର୍ବୋଦୟ ଭାରତ (ସମସ୍ତଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ) ଦେଖିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସ୍ୱପ୍ନ ଥିଲା ଏବଂ ସେ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସତ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱରାଜ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଏକତ୍ରିତ କରିଥିଲେ । ତଥାପି, ନିମ୍ନରୁ ଉପନିବେଶୀକରଣ ଏହି ସ୍ୱରାଜ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଆଧୁନିକ ଜାତୀୟତାବାଦୀମାନଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜିଂ ରାଜନୈତିକ ଏଜେଣ୍ଡା ଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଉପନିବେଶିକ ଯୁଗରେ ଆଧୁନିକ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ସମାଜର ଉପାନ୍ତ ସମାଜ ଏବଂ ନିମ୍ନ ବର୍ଗକୁ ସଂଗଠିତ କରିବା (ଡୁଆରା, ୨୦୦୪: ୫) । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏସିଆ ଏବଂ ଆଫ୍ରିକାରେ, ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନଗୁଡ଼ିକର ଉପନିବେଶବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ ଏବଂ ସଂଗଠିତ ହେବାର ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ଥିଲା ଯେପରିକି ହିଂସାତ୍ମକ ଏବଂ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ଧତି । କ୍ୱାମେ ନକ୍ରୁମା (ଘାନା) ଏବଂ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ (ଭାରତ) ପରି ଜାତୀୟତାବାଦୀ ନେତାମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦେଶରେ ଗ୍ରାମୀଣ ଜନସାଧାରଣ ଏବଂ ସମାଜର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗଠିତ କରିବାରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ, ମାଓ ସେତୁଙ୍ଗ (ଚୀନ) ଏବଂ ହୋ ଚି ମିନ୍ (ଭିଏତନାମ) ବହୁତ ହିଂସାତ୍ମକ ଉପାୟରେ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ବିପ୍ଳବୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ବହୁ କ୍ଷତି ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଉଭୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ପାଇଁ କେହିକେହି ଅଧିକ କ୍ଷତି ସହିବା ସହିତ କେହିକେହି ସମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷତି ଅଧିକ ହୋଇଥିବାର ବିବେଚନା କରିଅଛନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ଦୋଳନ (ଅହିଂସା) ରଣନୀତି ବିଶେଷ ଭାବରେ ସ୍କୁଲ କଲେଜ୍ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଏବଂ ଗ୍ରାମାଂଚଳର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିଥିଲା । ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରମାନେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ ଅହିଂସା ହେଉଛି ଭାରତକୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାର ଏକମାତ୍ର ଉପକରଣ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନେ ବିଶେଷକରି ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ, ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, ନାଗରିକ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଦାଣ୍ଡି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଏବଂ ଉପନିବେଶବାଦୀ-ସାମନ୍ତବାଦୀ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନର 'କର ନାହିଁ ଅଭିଯାନ'ରେ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯଦିଓ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଗୋଷ୍ଠୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ଚିନ୍ତାଧାର ହୋଇଥିଲା ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା । ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟର କିଛି ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲ ଏବଂ କଲେଜ ଛାଡ଼ିଥିଲେ (ପ୍ରଧାନ, ୧୯୮୫: ୩୩୮) । ସାରା ଦେଶରେ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପକ ଥିଲା ଯାହା ଏହି ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ (ଗଡ଼ଜାତ)ରେ ଭଡ଼ାଟିଆ ବିଦ୍ରୋହର ନେତୃତ୍ୱ ନେବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲା । ବାଜି ରାଉତ (୧୯୨୬-୧୯୩୮) 'ବାନର ସେନା'ର ଜଣେ ସକ୍ରିୟ ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ ଏବଂ ଉପନିବେଶବାଦୀ ପ୍ରାୟୋଜିତ ଗଡ଼ଜାତ ଶାସକଙ୍କ କୁଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଶାର ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ସାହସର ସହିତ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଉପନିବେଶବାଦୀ ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଲଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ଏଜେଂଟମାନଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ଉଛେଦ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ଭୟଙ୍କର ହତ୍ୟା ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ନିଆଁକୁ ଜାଳି ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ଭାରତର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ବାର ବର୍ଷ ବୟସରେ, ଡଙ୍ଗା ଚାଳକ ବାଜି ରାଉତ ସାହସର ସହିତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଗୁଳିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଶିଶୁ ସହିଦ ହୋଇଥିଲେ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେଇଥିବା ଏହି ଶିଶୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ଭୂମିକାକୁ ଅଣଦେଖା ଏବଂ ଅନାବୃତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବାଜି ରାଉତ ଆଜି ଭାରତରେ ଏକ ବିସ୍ମୃତ ଅଧ୍ୟାୟ । କିନ୍ତୁ ଅଲୋଚନା ବହୁତ କମ୍ ।

ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଦୁଇଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଖୋଜିବା ଅତି ଆବଶ୍ୟକ: ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଶିଶୁ ସହିଦମାନଙ୍କୁ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ସାମିଲ କରାଯାଇଛି କି ? ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ କ'ଣ ପ୍ରାଦେଶିକ ଇତିହାସକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିପାରିଛି କି ? ତେଣୁ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିଶୁ ସହିଦମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଜନଜଗରଣ କରିବା ପାଇଁ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତି ପ୍ରରିପ୍ରକାଶ କରାଇବାକୁ ପଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳରେ ବାନର ସେନାର ଭୂମିକା :

ବଙ୍ଗ ବିଭାଜନ (୧୯୦୫) ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିବାଦ ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ହୋଇଗଲେ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସେମାନେ ଏକ ମହାନ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ଉଭା ହୋଇଥିଲେ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ବିପୁଳ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ପୋଲିସ ଉପରେ ଗୁପ୍ତଚର ଏବଂ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ନେତାମାନଙ୍କୁ ବାର୍ତ୍ତା ପହଂଚାଇବା ପାଇଁ 'ବାନର ସେନା' (ବାଳକ ଗୋଷ୍ଠୀର ମାଙ୍କଡ଼ ଦଳ) ଗଠନ କରିଥିଲା । ଶିଶୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା ଯାହା '୬୦,୦୦୦ ଯୁବ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିଥିଲା ଯେଉଁମାନେ ଲଫାଫାକୁ ସଯୋଧିତ କରୁଥିଲେ, ପତାକା ତିଆରି ଏବଂ ବଂଟନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ନୋଟିସ୍ ଲଗାଉଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ସମେତ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅନେକ ବାନର ସେନା ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ନାମରେ ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୯୩୮ ମସିହାରେ, ବାଜି ରାଉତ, ଜଣେ ବାର ବର୍ଷୀୟ ଗରିବ ଫେରି ବାଳକ, ଓଡ଼ିଶାର ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳରେ ବାନର ସେନାର ସକ୍ରିୟ ସଦସ୍ୟ ହୋଇସାରିଥିଲେ ।

ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଛାତ୍ର ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ ଏବଂ କଲେଜ ଛାଡ଼ିବାକୁ କହିଥିଲେ ଏବଂ ସାରା ଦେଶର ଛାତ୍ରମାନେ ତୁରନ୍ତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ସ୍କୁଲ ଏବଂ କଲେଜ ବର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଏହା ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଥିଲା ଯେ ଭାରତରେ ବ୍ରିଟିଶ ଉପନିବେଶବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଛାତ୍ରମାନେ ସ୍ୱଦେଶୀ ସାମଗ୍ରୀ, ଚରଖା ଏବଂ ଖଦି ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଅଭିଯାନରେ ମଧ୍ୟ ସକ୍ରିୟ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଗ୍ରାମ ପରିମଳ, ବୟସ୍କ ଶିକ୍ଷା, ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଏକତା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଭିଯାନ ଚଳାଇଥିଲେ ଏବଂ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ତଥା ଜାତି ପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ପ୍ରକୃତରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ଯାହା ଭାରତର ଛାତ୍ର ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲା । ଭାରତର ସମସ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତର ଛାତ୍ରମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ସ୍କୁଲ ଏବଂ କଲେଜ ବର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ସାରା ଦେଶର ସହର ଏବଂ ସହରରେ ଗଣ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଏବଂ ରାଲି ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ପିକେଟିଂ ଏବଂ ବର୍ଜନ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଛାତ୍ରମାନେ ବିଦେଶୀ ପୋଷାକ ପୋଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସରକାରୀ ଯନ୍ତ୍ରପାତିକୁ ସ୍ଥଗିତ କରିଦେଇଥିଲେ । ଅନେକ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଜେଲରେ ରଖାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଶାରୀରିକ ନିର୍ଯାତନାର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ପୋଲିସ ଗୁଳିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ।

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ୭୭ ତମ ବର୍ଷ ପାଳନ ଅବସରରେ, ତତ୍କାଳୀନ ଶିଶୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଅରୁଣ ଭାଟିଆ (୨୦୧୯) ମନେ ପକାଇଛନ୍ତି ଯେ 'ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ବୋଲି କହିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଶିଶୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଏତେ ଗଭୀର ଥିଲା ଯେ ପୁଲିସମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।' ସେ ଆହୁରି ଲେଖିଛନ୍ତି, 'ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୪୨ ରେ ସାତ ବର୍ଷର ପିଲା ଭାବରେ, ମୁଁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଧଳା ଖଦି ଟୋପି ପିନ୍ଧୁଥିଲି, ଏପରିକି ଯେତେବେଳେ ଆମେ ସ୍କୁଲ ୟୁନିଫର୍ମରେ ଥିଲୁ, ସେହି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥିଲୁ । କାହିଁକି, ଝିଅମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଘରୋଇ କପଡ଼ା ଟୋପି ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଏହା ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ସଂହତିର ପ୍ରତୀକ ପାଲଟିଥିଲା । ବାପୁ କହିଥିଲେ, 'ଏକ ଅନନ୍ୟ ଅହିଂସାମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୋରା ସାହିବମାନଙ୍କୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିବା ପାଇଁ ସମଗ୍ର ଦେଶକୁ ଏକତ୍ରିତ କରିବା ।'

ଓଡିଶାରେ ଗଜରାଜ ରାଜ୍ୟର ପକୃତି :

ମୋଗଲ ଶାସନ କାଳରୁ, ଓଡ଼ିଶା ଦୁଇଟି ପ୍ରଶାସନିକ ରାଜସ୍ୱ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା, ଗୋଟିଏ ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଗଡ଼ଜାତ (ସାମନ୍ତବାଦୀ ରାଜ୍ୟ) । ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ଉପକୂଳ ଓଡ଼ିଶାର ଅଂଚଳ ସହିତ ଗଠିତ ଥିଲା ଏବଂ ଗଡ଼ଜାତ ପାହାଡ଼ିଆ ଅଂଚଳମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ଥିଲା । ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ନେତୃତ୍ୱ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିଲା ଯେଉଁମାନେ ସମ୍ରାଟମାନଙ୍କୁ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ମୋଗଲମାନଙ୍କର ସାମନ୍ତବାଦୀ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଥିଲେ । ମରାଠା ଶାସକମାନେ (୧୭୫୧-୧୮୦୩) ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସମାନ ପ୍ରଶାସନିକ ଗଠନ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ, ବ୍ରିଟିଶ ଉପନିବେଶବାଦୀ ଶାସକମାନେ ୧୮୦୩-୧୯୪୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାନ ପୁରୁଣା ପ୍ରଶାସନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜାରି ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ: ବ୍ରିଟିଶ ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ଗଡ଼ଜାତ ଓଡ଼ିଶା (ଗଡ଼ଜାତ) । ବ୍ରିଟିଶ ଓଡ଼ିଶାକୁ ତିନୋଟି ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କିମ୍ବା ବ୍ରିଟିଶ ଭାରତର ପ୍ରଶାସନିକ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ବଂଟା ଯାଇଥିଲା । ଉପକୂଳ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ଅଧୀନରେ ରଖାଯାଇଥିଲା, ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା ମାଡ୍ରାସ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ଅଧୀନରେ ଆସିଥିଲା ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ବିପରୀତରେ, ଗଡ଼ଜାତ ଓଡ଼ିଶା '୨୬ଟି ସାମନ୍ତବାଦୀ ରାଜ୍ୟ ସହିତ ଗଠିତ ଥିଲା ଯାହା ବ୍ରିଟିଶ ସର୍ବୋଚ୍ଚ କ୍ଷମତା ଅଧୀନରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଶାସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା (ପାତ୍ର, ୧୯୭୧) । ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଯୁଗରେ, ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତିମାନଙ୍କ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନେ (ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ) ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲେ । ଉପନିବେଶବାଦୀ ପ୍ରଶାସନ ପ୍ରଶାସନିକ ସୁବିଧା ପାଇଁ ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ଏବଂ ଗଡ଼ଜାତ ଅଂଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏକୀକୃତ କରିନଥିଲା ଏବଂ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ମାମଲାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନକରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲା । ଗଡ଼ଜାତର ରାଜାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ନିଜନିଜ ଗଡ଼ଜାତର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପ୍ରଶାସନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବଙ୍ଗ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସିର ସାଧାରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜାମାନେ ବ୍ରିଟିଶ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ରିଟିଶ ପ୍ରଶାସନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେୟ କିମ୍ବା ପେସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରିବା । ଏଚ୍.କେ. ମହତାବ ଠିକ୍ କହିଥିଲେ ଯେ 'ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ମୁକୁଟ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଥିଲେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜକୁମାରମାନେ ବାହ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କିମ୍ବା ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବିଦ୍ରୋହର ଭୟ ନଥିଲେ । ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କ ଭୂମିକା ୧୯୩୫ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକ୍ଷେପିତ ଫେଡ଼େରେସନ ସମ୍ବିଧାନର ମୂଳଦୁଆ ଥିଲା' (ମହତାବ, ୧୯୫୭: ୧୫) । କିସ୍ତିରେ ନିୟମିତ ଶ୍ରେୟ ପ୍ରଦାନ ଥିଲା ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଶାସନିକ ସମ୍ପର୍କ (ମିଶ୍ର, ୨୦୦୮: ୫୪୩) ।

ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଲୋକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଦମନର ଶିକାର ହେଉଥିଲେ ଯେପରିକି ବଳପୂର୍ବକ ଅବଦାନ ପ୍ରଦାନ, ରାଜପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ମାଗଣା ଏବଂ ଅବୈତନିକ ଶ୍ରମ ଏବଂ ଶାସକମାନେ ଶିକାର କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଡ୍ରମ୍ ବଜାଇବା ଏବଂ ସାଧାରଣ ନାଗରିକ ଅଧିକାରରୁ ବଂଚିତ ହେଉଥିଲେ । କୃଷକମାନେ ଅଧିକାରର କୌଣସି ସୁରକ୍ଷା ଉପଭୋଗ କରୁନଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି ଅଧିକାର ନଥିଲା । କର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଥିଲା । କୃଷକମାନଙ୍କର ଦେୟ ଦେବାର କ୍ଷମତାକୁ ବିଚାର ନକରି ଜମି ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ କର ଲଗାଯାଉଥିଲା (ପ୍ରଧାନ, ୧୯୮୫: ୩୩୭) । ଲୁଣ, କିରୋସିନ୍, ପାନ, ନଡ଼ିଆ ଉପରେ କର ସଂଗ୍ରହର ଏକଚାଟିଆତା ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନକୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲା । ଗଡ଼ଜାତମାନେ ଅବୈଧ କର, ଅତ୍ୟଧିକ ଭୂମି ରାଜସ୍ୱ ଏବଂ ନିଷ୍ଠୁର ସାମନ୍ତବାଦୀ ଦାବି ଏବଂ 'ବେଠି' (ଜବରଦସ୍ତ ଶ୍ରମ), 'ଭେଗାରୀ' (ଅନପେଠକ ଶ୍ରମ), 'ରସଦ' (ମାଗଣା ରାସନ), 'ମାଗଣା' (ମାଗଣା ଦାନ) ଏବଂ 'ଭେଟି' (ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି)' ଦ୍ୱାରା ପୀଡିତ ଥିଲେ (ପ୍ରଧାନ, ୧୯୮୬) । ଆଇନହୀନତା, ଅଭୁତପୂର୍ବ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଅତ୍ୟାଚାର ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଓଡ଼ିଆ ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କର ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନକୁ ବ୍ରିଟିଶ ପ୍ରଶାସନ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲା । ଗଡ଼ଜାତରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ କୁଶାସନକୁ 'ଅନ୍ଧାରୀ ମୁଲକ' ବା ଅନ୍ଧାରର ପକେଟ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା ।

ଢେଙ୍କାନାଳ ସାମନ୍ତବାଦୀ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ:

୧୯୩୮ ମସିହାରେ, ଗଡ଼ଜାତରେ ଏକ ଲୋକପ୍ରିୟ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗତି କରିଥିଲା ଅଭୁତପୂର୍ବ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଅତ୍ୟାଚାର ଏବଂ ସ୍ୱଦେଶୀ ଓଡ଼ିଆ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ । ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୩୮ରେ ହରିପୁର କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନ ସାମନ୍ତବାଦୀ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଲୋକଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ ଏବଂ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସରକାର ଏବଂ ନାଗରିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦାବି କରିଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଂଗ୍ରେସ ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଏପରି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସହାୟତା କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲା । ଡକ୍ଟର ପଟ୍ଟାଭି ସୀତାରାମୟା ଏବଂ ବଳବନ୍ତ ରାୟ ମେହେଟା ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ କଟକ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ସମାବେଶକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ, ୧୯୩୧ ମସିହାରେ ଗଡ଼ଜାତ ଶାସକଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆୟୋଜନ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା (ମହତାବ, ୧୯୫୭: ୧୬) । ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବରେ ଆସିଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ହାଇସ୍କୁଲ (୧୮୯୬) ର ଛାତ୍ରମାନେ କଟକରେ ରହୁଥିବା ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ନିୟମିତ ସମ୍ପର୍କରେ ଥିଲେ । ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ୧୯୩୧ ମସିହାରେ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଢେଙ୍କାନାଳରେ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଅହିଂସାର ନୀତି ନାମରେ କରାଯାଇଥିଲା ।

ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସରକାର ଏବଂ ନାଗରିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଜନସମର୍ଥନ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ଏହା ଗଡ଼ଜାତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦମନକାରୀ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଢେଙ୍କାନାଳରେ, ରାଜା ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଇଥିଲା । ରାଜା ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ଠୁର ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜା ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜନ ଅସନ୍ତୋଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ୧୨ ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୩୮ରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଗଡ଼ରେ ପଚାଶ ହଜାରରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ରାଜପ୍ରାସାଦ ଘେରାଉ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ନେତାମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସେମାନଙ୍କ ନିଜନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ସଂଗଠିତ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ, ରାଜା ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ପଡ଼ୋଶୀ ରାଜ୍ୟ ବୌଦ୍ଧ, ସରେଇକଳା, କଳାହାଣ୍ଡି, ପାଟନା, କେଉଁଝର, ବସ୍ତର, ଖଇରାଗଡ଼ ଏବଂ ଯଶପୁରରୁ ଦୁଇ ଶହ ସଶସ୍ତ୍ର ସେନା ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନର ବର୍ଦ୍ଧିତ ଲୋକପ୍ରିୟତାକୁ ଦେଖି, ଅନ୍ୟ ସାମନ୍ତବାଦୀ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଢେଙ୍କାନାଳକୁ ସେମାନଙ୍କର ସଶସ୍ତ୍ର ସୈନ୍ୟବଳ ପଠାଇଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ପ୍ରଶାସନ ମଧ୍ୟ ଢେଙ୍କାନାଳର ଅତ୍ୟାଚାରୀ ରାଜାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ କଲିକତା ପ୍ରେସିଡେନ୍ସୀରୁ ସଶସ୍ତ୍ର ସୈନିକଙ୍କ ଏକ ପ୍ଲାଟୁନ୍ ପଠାଇଥିଲା । ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦, ୧୯୩୮ ରେ, କିଙ୍ଗସ୍ ଓନ୍ ସ୍କଟିସ୍ ବର୍ଡର୍ସ ରେଜିମେଂଟର ୨୦୦ ୟୁରୋପୀୟ ସୈନିକଙ୍କ ଏକ ଦଳ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ପହଂଚିଲା (ପ୍ରଧାନ, ୨୦୧୧: ୧୭୭) ।

୧୯୩୮ ମସିହାର ସେପ୍ଟେମ୍ବରରୁ ନଭେମ୍ବର ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ର ତିନି ମାସ ମଧ୍ୟରେ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ ଷାଠିଏରୁ ଅଧିକ ଗାଁ'ରେ ଚଢ଼ାଉ କରିଥିଲା । ଚଢ଼ାଉ ସମୟରେ, ହାତୀମାନେ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେଇଥିଲେ, ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ବିଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ, ସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଟି ନେଇଥିଲେ, ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ବଳାତ୍କାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକ ମୁନରେ ବିଶ୍ୱସ୍ତତା ଘୋଷଣାପତ୍ରରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । 'ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତିବାଦକାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଧାର ହୋଇଥିବା ଦୁଇଜଣ ପ୍ରକୃତ ବଳାତ୍କାର ମହିଳାଙ୍କୁ କଟକରେ ବ୍ରିଟିଶ କମିଶନର ସିଏଫ୍ ଆଷ୍ଟିଙ୍କୁ ଏହି ଆଇନଗତ ବର୍ବରତାର ଦୁଃଖଦ ଏବଂ ଭୂତପୂର୍ବ କାହାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ, ଶ୍ରୀ ଆଷ୍ଟି କେବଳ କାନ୍ଦି ପକାଇଥିଲେ ଏବଂ ସାନ୍ତ୍ୱନାର ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କହିପାରି ନଥିଲେ କାରଣ ସେ ଭାବପ୍ରବଣତା ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇଯାଇଥିଲେ' (ରାଉତରାୟ, ୧୯୫୪: ୧୦) । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଓଡ଼ିଶାର ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଗଡ଼ଜାତରେ କୁଶାସନର ଅନ୍ତ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ସରକାରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ କାମ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ (ହରିଜନ, ଡିସେମ୍ବର ୩, ୧୯୩୮) ।

ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ :

ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ଜନ୍ମ ୫ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୨୬ ମସିହାରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ନୀଳକଣ୍ଠପୁର ଗାଁରେ ହୋଇଥିଲା । ଜନ୍ମ ପରେ ସେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ହରାଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମାତା ତାଙ୍କୁ ଲାଳନପାଳନ କରିଥିଲେ । 'ତାଙ୍କର ଦେଖାଶୁଣା କରିବା ପାଇଁ ଆଉ କେହି ନଥିଲେ କେବଳ ତାଙ୍କର ଗରିବ ବୃଦ୍ଧ ମାଆ । ତାଙ୍କ ମାଆ ପଡ଼ୋଶୀର ଏକ କ୍ୱାର୍ଟରେ ଧାନ ପେଷି ଏବଂ ଝାଡ଼ି କରି ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ' (ରାଉତରାୟ, ୧୯୫୪:୧୧) । ଜ୍ଞାନପୀଠ ପୁରସ୍କାରପ୍ରାପ୍ତ ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ଲେଖିଛନ୍ତି, 'ପ୍ରକୃତିର ଅଶାନ୍ତ ସନ୍ତାନ ବାଜି ନୀଳ ଆକାଶ ତଳେ ଫେଣପୂର୍ଣ୍ଣ ନଦୀ ପାର ହୋଇ ନିଜର ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ବୁଲାଇ ପାଇପ୍ ଉପରେ ଖେଳି ଘଂଟା ଘଂଟା ସିଟି ମାରିଥିଲେ' (ରାଉତରାୟ, ୧୯୫୪:୧୧) । ବାଜି ଜୀବିକା ପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀରେ ତାଙ୍କ ଡଙ୍ଗା ବୁହାଉଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଉପନିବେଶବାଦୀ-ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶୋଷଣ ବିଷୟରେ ଜାଣିପାରିଲେ । ଚାଉଳ-ପାଣି (ପଖାଳ) ଖାଉଥିବା ସମୟରେ, ଗୋଟିଏ ଦିନ ବାଜି ତାଙ୍କ ମାଆଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଲୁଣ ଦେବାକୁ କହିଲେ । ତାଙ୍କ ମାଆ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଯେ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲାଗୁ ହୋଇଥିବା ଭାରୀ କର ଯୋଗୁଁ ସେ ଲୁଣ କିଣି ନାହାଁନ୍ତି । ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ସାମଗ୍ରୀ ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ କର ଲଗାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଉଥିଲା ଯାହା ବାଜିଙ୍କ ମାଆ ଏବଂ ତାଙ୍କ ରୋଜଗାରକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ରାଜାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଶାସନ ଢେଙ୍କାନାଳ ଗଡ଼ଜାତରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । 'ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଅର୍ଦ୍ଧପୋଷିତ ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧପୋଷିତ 'ଲୋକମାନେ ଘୋର ଦାରିଦ୍ର ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭାବରେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିଲେ ଯେତେବେଳେ କିଛି ଶାସକ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଚାକରମାନେ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଜୀବନ ବିତାଉଥିଲେ' (ରାଉତରାୟ, ୧୯୫୪:୭-୮) । ଏହି ସମୟରେ, ଢେଙ୍କାନାଳର ଅତ୍ୟାଚାରୀ ରାଜା ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲୋକପ୍ରିୟ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା ।

ଢେଙ୍କାନାଳର ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନର ସ୍ଥାନୀୟ ନେତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଜଣେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ଭାବରେ ବୀର ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ନୀଳକଣ୍ଠପୁରର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ । ବାଜି ରାଉତର ଅନେକ ଗ୍ରାମବାସୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ନିୟମିତ ବୈଠକ ଏବଂ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମାର୍ଗଦର୍ଶନରେ, ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଭୁବନ ଏବଂ ନୀଳକଣ୍ଠପୁର ଗ୍ରାମର ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବାନର ସେନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ବାନର ସେନାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିଥିଲେ ରାଜାଙ୍କ କୁଶାସନ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ ଯେ ଏହା ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ନାଗରିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରିବ । ବାଜି ସମେତ ବାନର ସେନାର ସଦସ୍ୟମାନେ ବୈଷ୍ଣବ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଭାଷଣରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ କାମ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଜି ରାଉତ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ବାନର ସେନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ବ୍ରିଟିଶ ପୋଲିସ ଉପରେ ଗୁପ୍ତଚର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଅଂଚଳରେ ବ୍ରିଟିଶ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଗତିବିଧି ବିଷୟରେ ବାର୍ତ୍ତା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ ଉପରେ ବ୍ରିଟିଶ ପୋଲିସର ଫେରି ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ବାଜି ରାଉତ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବାନର ସେନାର ବନ୍ଧୁମାନେ ସାମନ୍ତବାଦୀ-ଉପନିବେଶବାଦୀ ଶାସକଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଏଜେଂଟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୀତ ଗାଇଥିଲେ 'ଏବେ ମନ ଦେଇ ସୁନା ଥରେ ଦଲାଲ ଡାଳା, ବେଳେ ଆସିଲାନି ଚାପି ଦେବା ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ (ହେ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀଙ୍କ ଦଲାଲ ଦଳ, ଏବେ ଆମ କଥା ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଶୁଣ, ତୁମର ସମୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲାଣି, ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବ) ।

ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ବୀରତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଦାନ :

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିନ ପରି, ୧୦ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୩୮ରେ, ବାଜି ରାଉତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ କୂଳରେ 'ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ' ନଦୀଘାଟ ଜଗିବା ପାଇଁ ଏବଂ ବ୍ରିଟିଶ ପୋଲିସ ଦ୍ୱାରା ଡଙ୍ଗାକୁ ନଦୀ ପାର ହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାନଯାଏ ଯେପରି ସେମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା, ଲୁଟପାଟ ଏବଂ ନଦୀ ପାରରେ ରହୁଥିବା ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଘର ପୋଡ଼ି ଦେବାର ସେମାନଙ୍କର ହତ୍ୟାକାରୀ ଖେଳ ପାଇଁ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଥିଲା' (ରାଉତରାୟ, ୧୯୫୪: ୧୧) । ୧୦ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୩୮ ଦିନ ବିଳମ୍ବିତ ରାତିରେ, ଜଣେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଏବଂ ଜଣେ ପୋଲିସ ସବ-ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଚାଳିଶ ଜଣିଆ ସଶସ୍ତ୍ର ବାହିନୀ ସହିତ ଅଠର ଜଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗିରଫ ପରୱାନା ସହିତ ଭୁବନ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ପୋଲିସ ଅଠର ଜଣଙ୍କୁ ଗିରଫ କଲା ଏବଂ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଗୁଳି କରି ହତ୍ୟା

କଲା । ଯେତେବେଳେ ଗାଁ'ଗୁଡ଼ିକ ପୋଲିସ ଛାଉଣୀରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲା ଶବଗୁଡ଼ିକ ପଚିଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିସାରିଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗାରେ ଜେନାପୁର ଏବଂ ସେଠାରୁ ରେଳ ଯୋଗେ କଟକ ଅଣାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ପୃଥକ ବଳଦ ଗାଡ଼ିରେ ରଖାଯାଇ ପୋଷ୍ଟମର୍ଟମ ପୂର୍ବରୁ ଏକ ବିଶାଳ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ କଟକର ରାସ୍ତା ଦେଇ ଯାତ୍ରା କରାଯାଇଥିଲା (ବାନର୍ଜୀ, ୧୯୩୮ : ୧୨) । ସମାଜବାଦୀ ନେତା ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟ, ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରବି ଘୋଷ, ମୋତିଲାଲ ତ୍ରିପାଠୀ ଏବଂ ଗୋବିନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ ୧୩ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୩୮ ରେ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀ ନିକଟରେ କଟକର ଖାନ ନଗରରେ ଏହି ସାତ ସହିଦଙ୍କୁ ଅନ୍ତିମ ସଂସ୍କାର କରିଥିଲେ । ଶବଦାହ ଅଗ୍ନି ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ କାବ୍ୟିକ ଭାବନାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଥିଲା ଯିଏ ୧୯୩୮ ମସିହାରେ 'ବାଜି ରାଉତ' ଶୀର୍ଷକ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ।

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭାବରେ ଲେଖିଛନ୍ତି,
'ଏହା କୌଣସି ଶବଦାହ ଅଗ୍ନି ନୁହେଁ, ବନ୍ଧୁଗଣ !
ଯେତେବେଳେ ଦେଶ ଅନ୍ଧକାର ହତାଶାରେ ଥାଏ,
ଏହା ଆମର ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆଲୋକ,
ଏହା ଆମର ସ୍ୱାଧୀନତା-ଅଗ୍ନି' ।

ନିଷ୍କର୍ଷ: ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ଆଡ଼କୁ :

ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଆୟରାମ୍ଭରୁ ଅନେକଗୁଡିକଏ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଯୋଗଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଦୁର୍ବିସହ କରିଥିବା ବେଳେ ଅନେକ ଛୋଟଛୋଟ ଯୁବାମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପ୍ରାଣବଳୀ ଦେଇଥିଲେ । ଅନେକ ସେଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଏବେବି ଜୀବିତ ଥିବାବେଳେ ଅନେକ ନିକଟରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭାରତ ଇତିହାସ ତାଙ୍କୁ ସେଭଳି ମନେ ରଖି ନାହିଁ । ଅନେକ ଆଜି ବି ସେମାନଙ୍କ ବଳିଦାନକୁ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆସିପାରିନାହିଁ । ଅନେକ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଇତିହାସରେ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଅଥବା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁଭଳି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା କଥା ତାହା କରାଯାଇନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ମାନବ ପରିସ୍ଥିତିର ବିଶାଳତାକୁ ଚିନ୍ତନ କରେ ଏବଂ ମାନବ କ୍ଷମତାର ସାକାର ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଜ୍ୱାଳା ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ରକ୍ତ ଶୋଷିତ କରିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଜନସାଧାରଣ ଶିଶୁ, ଯୁବକ ଏବଂ ବୃଦ୍ଧଜନଙ୍କ ଅଂଶଗ୍ରହଣରେ ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, 'ବାନର ସେନା' (ବାନର ବାହିନୀ) ଶିଶୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାରତକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାରତର ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଏବଂ ଶିଶୁ ସହିଦ ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ଏବଂ ରାଜନୀତିରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ସେ ତତ୍କାଳୀନ ରାଜାଙ୍କ ଦମନକାରୀ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଏବଂ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ଏବଂ ଜେନାପୁର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁଳ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସାମନ୍ତବାଦୀ-ଉପନିବେଶିକ କୁଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଡାକରା ଦେଇଥିଲେ । କେବଳ ବାର ବର୍ଷର ଗରିବ ଡଙ୍ଗା ବାଳକ ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ବ୍ରିଟିଶର ସାମ୍ନା କରିବାକୁ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କର କୋମଳ ଛାତିରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଗୁଳି । 'ବ୍ରିଟିଶ ବନ୍ଧୁକର ଭାରୀ ବାଣରେ ତାଙ୍କର କୋମଳ ଖପୁରୀ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରବଳ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଥିଲା । ବାଜି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱର ଉଠାଇ ଚାଲିଲେ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଉପସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ସତର୍କ କରାଇ ଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ ଘାଟରେ ତାଙ୍କର ସଂଘର୍ଷ ବ୍ରିଟିଶ ପୋଲିସଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଗାଁ'ରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ବାଧା ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳର ବିପ୍ଳବୀମାନଙ୍କୁ ଧରିବାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ତଥାପି, ୧୦ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୩୮ ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଜନକ ରାତିରେ ବ୍ରିଟିଶ ପୋଲିସର ନିଷ୍ଠୁରତା ସମଗ୍ର ଜାତିର ବିବେକକୁ କେବଳ ହଲାଇ ଦେଇନଥିଲା ବରଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁକୁ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦେଶପ୍ରେମର ତ୍ୟାଗ-ଗାଥାର ଏକ ମହାକାବ୍ୟ ଏବଂ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ଉପରେ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଶୋଷଣ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବୀରତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଘର୍ଷ (ରାଉତରାୟ, ୧୯୫୪ : ୭) ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀରେ ବ୍ରିଟିଶ ପୋଲିସକୁ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇବାକୁ ମନା କରିବାରୁ ଜଣେ ବାର ବର୍ଷ ବୟସର ଫେରି ବାଳକର ଅମାନବୀୟ ହତ୍ୟା ସେହି ସମୟରେ ବ୍ରିଟିଶ ସଂସଦରେ ମଧ୍ୟ ହଙ୍ଗାମା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏହି ହୃଦୟବିଦାରକ ଘଟଣାକୁ ତୀବ୍ର ନିନ୍ଦା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏହା ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ପ୍ରତିଛବିକୁ କଳଙ୍କିତ କରିଥିଲା । ମାତୃଭୂମିର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ବୀରତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବଳିଦାନ ଏବଂ ସଂଘର୍ଷ ତାଙ୍କୁ ଭାରତର 'ସାହସୀ ହୃଦୟ ବିପ୍ଳବୀ' କରିଥିଲା । ସେ ତ୍ୟାଗର ପ୍ରତୀକ ଏବଂ ଦେଶପ୍ରେମର ପ୍ରେରଣା ।

ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ବାଜି ରାଉତଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିତ ଏବଂ ମନେ ରଖିନାହିଁ । ଭାରତରେ ଇତିହାସ ଲେଖିବା ସର୍ବଦା ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଏହା ଆଂଚଳିକ କେନ୍ଦ୍ରବାଦ ଏବଂ ପକ୍ଷପାତିତାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ଜାତୀୟ ଇତିହାସ ଲେଖିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ, ଐତିହାସିକମାନେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଚଳର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଦେଶିକ ଇତିହାସ ଏବଂ ଐତିହାସିକ ଅବଦାନକୁ ଅଣଦେଖା କରିଛନ୍ତି । ଏହା ହେଉଛି ଇତିହାସ ଯାହା ଅତୀତର ରାଜନୀତିର ହିସାବ କରେ । ଇତିହାସ କେବଳ ଅତୀତର ଏକ ବିବରଣୀ ନୁହେଁ; ଏହା ଅତୀତର ରାଜନୀତି ମଧ୍ୟ । ଇତିହାସରେ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରା ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସକୁ କିପରି ଆକାର ଦେଇଥିଲେ ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ କରେ (ରାଉଲ, ୨୦୧୭ : ୨) । ଜନ୍ ସିଲି ଠିକ୍ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ 'ଇତିହାସ ହେଉଛି ଅତୀତର ରାଜନୀତି ; ଏବଂ ରାଜନୀତି ବର୍ତ୍ତମାନର ଇତିହାସ । ଇତିହାସର ଅଧ୍ୟୟନ ସର୍ବଦା ଏକ ବିବାଦୀୟ ସ୍ଥାନ ହୋଇଆସିଛି । ଅତୀତର ରାଜନୀତିର ଏହି ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତିକରଣ ରହିଛି । ଏଥିପାଇଁ ଏକ କଠୋର ପଦ୍ଧତି, ଇତିହାସ ଲିଖନ, ବିଦ୍ୱାନ କଠୋରତା ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ଗ୍ରହଣୀୟତା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ଲିଖନରେ ଆଂଚଳିକତା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ କିଛି ଅଂଚଳର ଅବଦାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିସ୍ତାରିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅଣଦେଖା ଏବଂ ଅବହେଳିତ କରାଯାଇଛି । ଏହା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଭାରତୀୟ ପରିଚୟ ସହିତ ନିଜକୁ ଯୋଡ଼ିବାରେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ବଳିଦାନ ଏବଂ ସଂଘର୍ଷ ସମୟର ଧୂଳି ଏବଂ ବାଲିରେ ହଜିଯାଇଛି । ସେହିପରି, ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେଇଥିବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ଅନେକ ଶିଶୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ଭୂମିକାକୁ ଭୁଲିଯାଇଛି । ଏହି ସମୟରେ, ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଅଗଣା ନାୟକମାନଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତକୁ ଏକ କଠୋର ଇତିହାସ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଏହା ନିଜନିଜ ଅଂଚଳ ଏବଂ ପ୍ରଦେଶରେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବାରେ

ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଅଗଣା ନାୟକମାନଙ୍କ ଅବଦାନ ଏବଂ ବଳିଦାନକୁ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକମାନେ ଭାରତର ଗୌରବମୟ ଅତୀତ ଏବଂ ସଭ୍ୟତାଗତ ଅହଂକାର ସହିତ ସହଜରେ ନିଜକୁ ଯୋଡ଼ିପାରିବେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ଭାରତୀୟ ଇତିହାସର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତିକରଣ ବିଭିନ୍ନ ଅଂଚଳ ଏବଂ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାଗରିକ ଜାତୀୟତାର ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଆଂଚଳିକ ବିଭାଜନକୁ ଦୂର କରିବ । ଶେଷରେ, ବାଜି ରାଉତଙ୍କ ଅକଥିତ କାହାଣୀକୁ କେବଳ ଆମର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବା ପାଇଁ ନୁହେଁ ବରଂ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସକୁ ଅଧିକ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ :

ଭାଟିଆ, ଅରୁଣ, 'ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ କହିଲେ'ଭାରତ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ', ଡେକାନ ହେରାଲ୍ଡ, ଅକ୍ଟୋବର ୨, ୨୦୧୯ ।

ବାନାର୍ଜୀ, ବି.ଏନ., ଢେଙ୍କାନାଳ ଅଶାନ୍ତି: ଏକ ସମୀକ୍ଷା, କଟକ, ମୁକୁର ପ୍ରେସ୍, ୧୯୩୮ ।

ଡୁଆରା, ପି., 'ପରିଚୟ: ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏସିଆ ଏବଂ ଆଫ୍ରିକାର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ',

ଡୁଆରା, ପି., (ସମ୍ପାଦନା), ଡିକୋନାଇଜେସନ: ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ତା'ପର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ଲଣ୍ଡନ, ରାଉଟଲେଜ୍, ପୃଷ୍ଠା ୧-୧୮ ।

ହରିଜନ, ଡିସେମ୍ବର ୩, ୧୯୩୮

ମହତାବ, ଏଚ୍.କେ., ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ, କଟକ: ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ ସଂକଳନ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ କମିଟି, ୧୯୫୭ ।

ମହତାବ, ଏଚ୍.କେ., ଶେଷର ଆରମ୍ଭ, କଟକ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପ୍ରକାଶକ, ୧୯୭୨ ।

ମିଶ୍ର, କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର, 'ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ସାମନ୍ତବାଦୀ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ', ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି, ଖଣ୍ଡ ୬୯, ୨୦୦୮, ପୃଷ୍ଠା. ୫୪୩-୫୫୩ ।

ପ୍ରଧାନ, ସଦାଶିବ, କୃଷି ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ: ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ: ୧୯୩୧ ରୁ ୧୯୪୯, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ, ୧୯୮୬ ।

ପ୍ରଧାନ, ଏ.ସି., ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଉପରେ ସାଇଡଲାଇଟ୍ସ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଜ୍ଞାନଜୁଗ ପ୍ରକାଶନ, ୨୦୧୧ ।

ପ୍ରଧାନ, ଏ.ସି., ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସର ଏକ ଅଧ୍ୟୟନ । ଭୁବନେଶ୍ୱର: ପଂଚଶୀଳ, ୧୯୮୫ ।

ପାତ୍ର, କେ.ଏମ୍. ପୂର୍ବ ଭାରତ କମ୍ପାନୀ ଅଧୀନରେ ଓଡ଼ିଶା, ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ: ମୁନଶିରାମ ମନୋହରଲାଲ, ୧୯୭୧ ।

ରାଉତରାୟ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ବୋଟମ୍ୟାନ୍ ବାଳକ ଏବଂ ଚାଳିଶ କବିତା, ୧୯୪୨ କଲିକତା: ପ୍ରଭାସୀ ପ୍ରେସ୍, ୧୯୫୪

ରଥ, ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର, ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟରେ ଅଶାନ୍ତି: ଢେଙ୍କାନାଳ ଏବଂ ତାଳଚେର (୧୯୩୮-୧୯୪୭) । କଟକ: ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶନ, ୧୯୯୩ ।

କମଳାକାନ୍ତ ରାଉଳଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ 'ପାଇକା ବିଦ୍ରୋହ: ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଏକ ଭୁଲିଯାଇଥିବା ଯୁଗ' ଶୀର୍ଷକ ସ୍ମାରକୀରେ ରାଉଳ, କମଳାକାନ୍ତ, 'ଅତୀତର ରାଜନୀତି' । ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ: ଦି ଇଂଟେଲେକ୍ଟସ୍, ଆଇସିଏଚଆର, ଏବଂ ସଂସ୍କୃତି ବିଭାଗ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ।

: Owned, Edit. & Published by Manash Kumar Rout- Haridaspur, Dharmasala, Jajpur, 755050
: Printed by : Swabalamban Process Private Limited, Bidanashi, Cuttack